

Licensjakt björn 2022

Hälsa- och sjukdomsövervakning av björnar fällda under licensjakten 2022

Författare: Emma Höök, Erik Ågren, Viltsektionen SVA
Foto, framsida: Karin Bernodt
Karta: Emma Höök, Viltsektionen SVA

SVA Rapportserie 81/2022

Innehåll

Förord.....	2
Sammanfattning.....	3
Licensjakt björn 2022	5
Beslut om licensjakt och antal fällda björnar.....	5
Resultat fällda björnar	5
Ålder och vikt	5
Kön och reproduktion	5
Kondition och skador.....	6
Tarmparasiter.....	6
Forskningsmärkta björnar	7
Diet och magsäcksinnehåll.....	7
Faktaruta.....	9

EN HÄLSA: FRISKA DJUR, TRYGGA MÄNNISKOR, HÅLLBAR FRAMTID

SVA är en myndighet med det övergripande uppdraget att främja djurs och människors hälsa, samt att verka för en god djurhållning och miljö. Genom friska djur, god djurhållning och hållbar miljö främjas människors hälsa och friska ekosystem. Detta samband benämns internationellt ”**One health**”, dvs ”En hälsa”. Att arbeta utifrån detta holistiska perspektiv där jordens alla arter och livsmiljöer hanteras som sammanlänkade är inte nytt, men har blivit alltmer aktuellt i takt med att förändringar i interaktioner mellan människor, djur, växter och livsmiljöer sker allt snabbare.

Kontakt mellan människor och djur är mycket positivt från flera olika aspekter, men kontakt innebär också fler tillfällen för smittsamma sjukdomar att spridas mellan djur och människor. Klimatförändringar, förlust av biologisk mångfald och omfattande förändrad markanvändning skapar nya förhållanden som ger möjligheter för sjukdomar att spridas. Det moderna samhällets möjlighet till snabb förflyttning av människor, djur och produkter bidrar också till att sjukdomar kan spridas både snabbt och långt.

SVA arbetar med hälso- och sjukdomsövervakning av vilda och tama djur, samt forskning och metodutveckling. På så vis kan vi följa trender i sjukdomsläget, förebygga och hantera sjukdomsutbrott, verka för friska djur och bidra till en hållbar framtid.

Förord

Hantering av kroppar och delar av kroppar från de fyra stora rovdjuren: varg, lodjur, björn och järv, ingår i SVA:s uppdrag från Naturvårdsverket. Denna rapport redovisar fynd från länsstyrelsernas besiktning av björn i fält och SVA:s undersökningar av insända prover från licensjakten på björn 2022.

Syftet med rapporten är att ge en övergripande bild över jaktens fällda björnar och redovisa fynd och data som kan användas inom forskning och förvaltning av björnpopulationen.

I rapporten finns information om specifika fynd som gjorts hos fällda björnar. Individerna refereras i rapporten genom ett ID-nummer som används i den nationella rovdjursdatabasen [Rovbase](https://rovbase.se). Om man söker på individens M-nummer på webbplatsen rovbase.se kan den intresserade hitta den publika information om rovdjuret som registrerats av Länsstyrelser, SVA och Naturhistoriska riksmuseet. I Rovbase kan man också, genom att fylla i sökkriterier, få en översiktlig bild - exempelvis finna antalet döda björnar under en viss tidsperiod och mer information om varje fälld björn under den perioden.

Denna rapport sammanställer fynd som framkommit efter SVA:s undersökningar och Länsstyrelsens besiktning under licensjakten.

Antalet tilldelade björnar inför licensjakten 2022 ökade från tidigare års runt 500 björnar till 622. Årets besiktningar utfördes i enlighet med de provtagningsrutiner som infördes inför licensjakten 2021 – samtliga fällda björnar omfattades av ett minimiförfarande och på var tredje individ genomfördes en utökad provtagning. Undantag gällde för fällda björnar märkta inom skandinaviska brunbjörnsprojektet och från län där björnpopulationen och tilldelningen var låg – i dessa fall genomfördes utökad provtagning på samtliga fällda djur.

Under licensjakten på björn 2022 har länsstyrelsernas personal utfört ett utmärkt och noggrant arbete med besiktning, provtagning, förpackning och märkning av alla prover – SVA vill härmed tacka länsstyrelserna för storartade insatser under årets björnjakt!

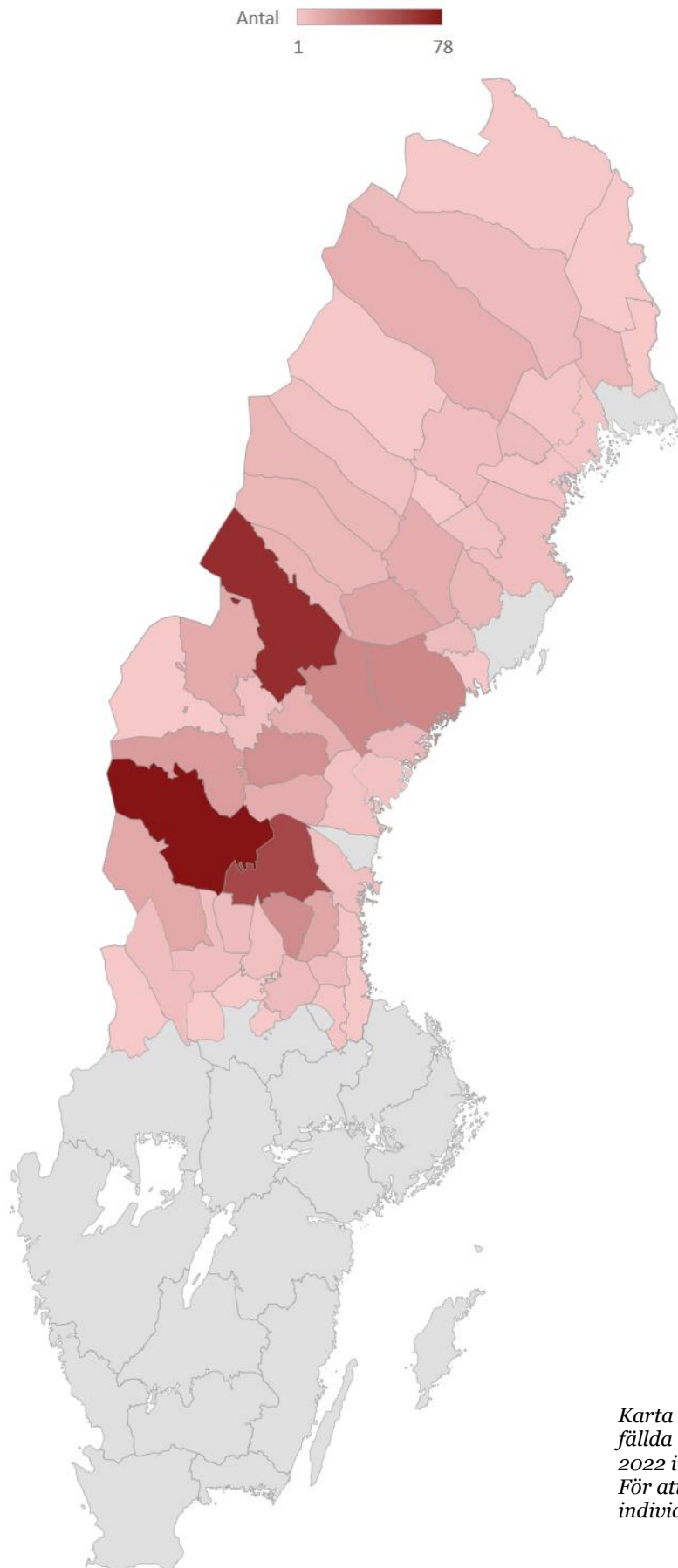
Emma Höök, Biolog, Viltsektionen
Erik Ågren, Sektionschef, Viltsektionen

Sammanfattning

Beslut om licensjakt på björn 2022 fattades av länsstyrelserna i Dalarnas, Gävleborgs, Jämtlands, Norrbottens, Värmlands, Västerbottens och Västernorrlands län. Av tilldelade kvoter på 622 djur fälldes totalt 623, med utfallet 56% honor och 44% hanar.

Årets besiktningar utfördes i enlighet med de provtagningsrutiner som infördes inför licensjakten 2021. Liksom vid tidigare års sammanställningar visar länsstyrelsernas besiktningar på att hälsoläget hos de fällda björnarna varit gott, med endast få och smärre undantag. Sex hanar noterades som kryptorkida (då en eller bägge testiklar ej vandrat ner till pungen, eller testikel inte hittats vid provtagningen). Därtill hade några individer noterade färska eller äldre skador. Tarmparasiter såsom bandmask och spolmask hittades i 19 av de 162 björntarmar som undersöktes, varav spolmask var vanligast i Västerbotten och bandmask förekom i Norrbotten. Magsäcksinnehållet hos de som undersöktes dominerades av naturlig föda så som vegetabilier, bär, kött och insekter. Över lag bedöms hälsoläget hos fällda brunbjörnar ha varit gott.

Täthet - Björnar fällda under licensjakt 2022

Karta 1: Täthetskarta över fällda björnar licensjakten 2022 indelad på kommunnivå. För att se licensjakten på individnivå gå till Rovbase.

Licensjakt björn 2022

BESLUT OM LICENSJAKT OCH ANTAL FÄLLDA BJÖRNAR

Beslut om licensjakt 2022 fattades av Länsstyrelserna i Dalarnas, Gävleborgs, Jämtlands, Norrbottens, Värmlands, Västerbottens och Västernorrlands län. Jakten varade från den 21 augusti till och med 2 oktober. Den sista björnen fälldes i Västerbottens län. I delar av Norrbotten varade jakten till och med den 29 september. Länsstyrelsernas beslut styrs av de nationella och regionala förvaltningsplanerna för björn. Totalt tilldelades för år 2022 en kvot på 622 björnar, varav 623 björnar fälldes och därutöver blev en björn som påskjutits avräknad från tilldelningen.

I Jämtlands – och Västerbottens län skedde en överskjutning på tre respektive en björn på grund av att de sköts inom en kort tidsperiod. Per län avräknades det tilldelade antalet björnar enligt Tabell 1.

Tabell 1. Tilldelning och antal fällda/avräknade björnar. En avräknad* är det djur som påskjutits men inte hittades.

Län	Tilldelning	Antal fällda /avräknade*
Dalarna	48	48
Gävleborg	120	120
Jämtland	220	223
Norrbotten	55	55
Värmland	3	1
Västerbotten	91	92
Västernorrland	85	85*
Totalt	622	624

Resultat fällda björnar

Av de 623 björnar som fälldes SVA fick in prover från 622 björnar. Av dessa björnar provtogs 136 björnar enligt den utökade provtagningsinstruktionen.

ÅLDER OCH VIKT

Vid besiktningen vägs helkroppsvikt på den fällda björnen. Om kroppsvikten är upp till 50 kg uppskattas björnen som ung, är vikten över 70 kg uppskattas den som vuxen. Är vikten däremellan är den uppskattade ålderskategorin osäker. På så vis erhålls en överblick över ålderskategorierna direkt efter avslutad licensjakt. Mer exakt ålder från en analys av snittade tandrotsprover blir klara först under nästkommande år.

Med den viktbaseade (helkroppsvikt) bedömningen var 569 (91 %) av de fällda björnarna vuxna, 35 (6 %) unga och 19 (3 %) osäkra.

Den största björnen som fälldes 2022 var en vuxen björnhanne från Jämtlands län med en helkroppsvikt på 306 kg (M528779). Minst i storlek var en ung björnhanne, även den från Jämtlands län, med en helkroppsvikt på 20 kg (M528712).

KÖN OCH REPRODUKTION

Könsfördelningen var 346 honor (56 %) och 276 hanar (44 %). Av bedömningsbara honor kategoriserades cirka 92 % som vuxna, 6 % som unga, och övriga som osäkra. För hanarna var fördelningen snarlik; av bedömningsbara individer var cirka 91 % kategoriserade som vuxna, 5 % som unga och övriga som osäkra.

Hos nio av de vuxna honorna, där juver undersökts, sågs vid länsstyrelsens besiktning av spenarna en vit vätska hos sex individer och en svagt vit vätska hos tre individer, vilket tyder på att de varit digivande eller nyligen digivande tidigare under året.

Sex hanar noterades av besiktningspersonen som kryptorkida. En av dem var en ung hane (M528437), från Västerbottens län, som saknade en testikel. Resterande fem hanar var vuxna individer (M528162, M528472, M528475, M528714, M528724) med noteringar om saknad testikel eller testiklar vid provtagningen. En

testikel kan ibland ligga gömd i underhudsfett i ljumsken och vara svår att lokalisera.

KONDITION OCH SKADOR

Björnarna skjutna inom licensjakten visade vid besiktningen på en i allmänhet god övergripande hälsa, men 20 björnar hade noteringar på färsk skada (ej skottskada) och/eller äldre skador som dokumenterades av länsstyrelsens besiktningspersonal.

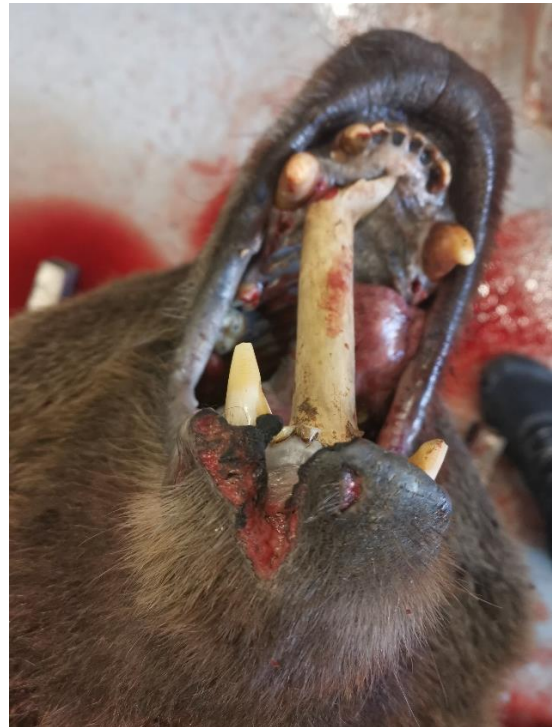
En vuxen hane (M528508) från Västerbottens län hade ett färskt sår på huvudet (Figur 1.) och en annan björn (M528484), hona från Norrbottens län, hade en relativt färsk skada på underläppen (Figur 2.)

Figur 1. Färsk skada på vuxen björnhona från Västerbottens län. Foto: Jonas Gustafsson, Länsstyrelsen i Västerbottens län.

En vuxen hona (M528336) noterades vara blind på vänster öga och fyra andra björnar hade också skador i huvudregionen (M528448, M528700, M528577, M528471).

Fem björnar hade skador/avsaknad av päls på sina ben eller tassar. En av dessa var en vuxen hona (M528297) från Jämtlands län med en gammal tasskada, troligen ett äldre benbrott.

Figur 2. Relativt färsk skada på underläpp på björnhona från Norrbottens län. Foto: Marcus Wennberg, Länsstyrelsen i Norrbottens län.

Vid besiktning av en vuxen björnhona (M528491) från Norrbottens län påträffades en äldre revbensskada på vänster sida.

Fem individer hade noteringar om någon form av skada/förslitning på tänder. Två av dessa saknade en eller flera av de främre kindtänderna (premolarer) i överkäken (M528502, M528128).

En björnhanne (M528212) saknade svans och en annan hane (M528654) hade ett sloköra samt en utväxt på penis.

TARMPARASITER

Under licensjakten 2022 genomfördes undersökning av tarmparasiter på 162 björntarmar. Av dessa var 143 parasitfria och resterande 19 björnar hade parasiter. De flesta av dessa 19 var från Västerbottens län och hade i huvudsak spolmask, men förekomst av bandmask noterades hos tre djur från Norrbottens län.

Figur 3. Bandmask funnen i björnhona från Norrbottens län. Foto: Andreas Vennberg, Länsstyrelsen i Norrbottens län.

FORSKNINGSMÄRKTA BJÖRNAR

I år var 17 av de fällda björnarna märkta i forskningssyfte. Från Dalarna var det nio fällda märkta björnar. Det var sju vuxna honor (M528169, M528175, M528221, M528282, M528320, M528493, M528722) och två vuxna hanar (M528104, M528172). I Gävleborgs län fälldes sju märkta björnar. Det var fem vuxna honor (M528365, M528174, M528188, M528171, M528383), en vuxen hane (M528158) och en ung hane (M528137). I Jämtlands län fälldes en märkt vuxen björnhane (M528315).

DIET OCH MAGSÄCKSINNEHÅLL

Länsstyrelsernas besiktningsspersonal utför inom ramen för sitt uppdrag kontroll av maginnehåll på vissa björnar.

Hos 67 björnar redovisades magtarminnehållet på den insända blanketten. I majoriteten rörde det sig om naturlig föda, så som bär, vegetabilier, kött eller insekter. I ett fåtal fall noterades helt eller delvis förädlad föda, bland annat slaktavfall och bröd.

Figur 4. Maginnehåll från björnhona från Dalarnas län. Ibland hittas förädlade produkter i björnarnas magar, i detta fall bröd. Foto: Frida Hellsing, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Tabell 2. Fördelningen av olika innehåll i björnmagsäckar under besiktningen från björnjakten 2022. Kolumnen "noterat" hänvisar till antalet gånger som respektive innehåll hittades, dvs. antalet magsäckar som dieten noterades i.

Vegetabiliskt	Noterat	Animaliskt	Noterat	Annat	Noterat
Bär ospec.	34	Kött ospec.	8	Bröd	2
Blåbär	14	Älgkalv	1		
Lingon	6	Älg	2		
Växter ospec.	10	Hud från älg	1		
Gräs	5	Slaktrester	8		
Havre	3	Bäver	1		
Spannmål ospec.	1	Myrägg	1		
Örter	2	Myrlarver	1		
Majs	2	Larver ospec.	4		
Bärris	2				

Innehåll i magsäck på björn

Licensjakt björn 2022

■ Vegetabiliskt ■ Animaliskt ■ Annat

FAKTARUTA

VAD HÄNDER MED SKJUTNA BJÖRNAR?

Direkt efter att en björn är skjuten eller påskjuten anmäls det av jaktledaren till berörd länsstyrelse som då reglerar hur många björnar som finns kvar i tilldelning. Blir en björn påskjuten men inte kvar på skottplatsen är jaktledaren skyldig att se till att ett eftersöks genomförs. Hittas inte björnen men misstanke kvarstår att björnen har eller kan ha träffats avräknas djuret från tilldelningen.

Jakträttsinnehavaren har möjlighet att tillvarata skinn, kranium och kött. Skinnen märks vid besiktningen av besiktningspersonen så att ursprunget av skinnen är spårbart. Kraniet ska märkas med ett ID-chip av ägaren efter beredningen. Om köttet ska säljas krävs ett CITES-dokument från Jordbruksverket.

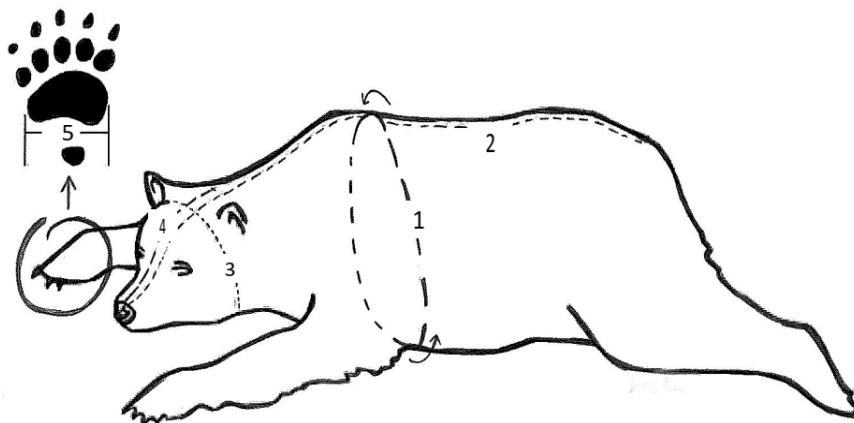
Länsstyrelsens besiktningsperson undersöker den fällda björnen och vid begäran även skottplatsen. Vid besiktning tas ett antal kroppsmått vilka anges i besiktningsblanketten (Figur 5). Björnen vägs och eventuella skador eller förändringar noteras. Björnen registreras i databasen Rovbase och får då ett ID-nummer (M-nummer). Blanketten sparas av länsstyrelsen och en kopia skickas till SVA.

Vid besiktningen tas ett antal prover som skickas till SVA. Inför licensjakten av björn 2021 reviderades provtagningsrutinerna

till följd av ett kraftigt ökat antal tilldelade björnar, för att optimera tillgängliga resurser. Samtliga fällda björnar omfattas nu av ett minimiförfarande och på cirka var tredje individ genomförs en utökad provtagning. För fällda björnar märkta inom skandinaviska brunbjörnsprojektet och från län där björnpopulationen och tilldelningen är låg genomförs utökad provtagning på samtliga fällda djur.

Vid en minimiprovtagning tar besiktningspersonen två tänder, ett muskelprov, hårstrån samt en hudremsa som genetiskt referensprov. Referensprovet skickas med en separat försändelse. Vid en utökad provtagning så utförs allt detta men även ett antal andravävnadsprover tas ut, se Tabell 2. I övrigt noteras eventuell förekomst av hudparasiter samt tarmparasiter i besiktningsblanketten och eventuella fynd skickas till SVA.

När proverna inkommit till SVA sparas en del av dem frysta i en biobank för framtida forskning medan andra - såsom spenar, DNA-prov och tänder - undersöks vidare i närtid. Spenarna undersöks för tecken på om honorna varit digivande eller inte när de fälldes. En tand från varje björn används för åldersanalys, vilket är viktiga data för förvaltningen. Genetisk analys utförs på Naturhistoriska riksmuseet från ett muskelprov för att fastställa släktskap och är en del i inventeringen av björn. Hårstrån analyseras i ett forskningsprojekt avseende blyförekomst hos björn.

Figur 5. I besiktningsblanketten noteras sex olika kroppsmått. Bilden ovan kommer från lathunden som visar vilka mått och hur dessa skall tas vid björnbesiktning. Förutom måtten som är utritade mäts även honas största spene och hanes testikel.